

Culegere text: **Laura POPUȚ, Raluca CUCURA**

Corectură: **Cosmina TIMOCE-MOCANU, Diana MOȚOC**

Tehnoredactare și copertă: **Delia-Maria KEREKES**

Fotografii: **Colecția Fundației „Mitropolitul Bartolomeu”,
Protos. Paisie Pașcu**

© 2020 Editura Renașterea

Piața Avram Iancu, nr. 18

RO – 400117, Cluj-Napoca

Tel/fax: 0264-599649

E-mail: editura_renasterea@yahoo.com

www.renasterea-cluj.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Cobzaru, Dumitru

Bătrânul cărturar și tânărul mitropolit : Bartolomeu Valeriu Anania /
arhim. Dumitru Cobzaru ; tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului
Părinte Andrei, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și
Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului ; cuv. înainte de lect.
univ. dr. Diana Moțoc. - Cluj-Napoca : Renașterea, 2020

Conține bibliografie

ISBN 978-606-607-311-0

I. Moțoc, Diana (pref.)

929

2

ISBN: 978-606-607-311-0

ARHIM. DUMITRU COBZARU

*Bătrânul cărturar
și tânărul mitropolit:*

BARTOLOMEU VALERIU ANANIA

Tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului

†ANDREI,

*Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului
și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului*

**Cuvânt înainte de
lect. univ. dr. Diana Moțoc**

Cluj-Napoca
2020

CUPRINS

Dezmărginire (<i>Diana Moțoc</i>).....	5
<i>Pro domo</i>	II

Partea întâi

„Viața ta se cere rostită și altfel... pe amintiri, de-a rostogolul”.....	15
Bartolomeu Valeriu Anania. Repere biografice.....	17
Moștenirea Mitropolitului Bartolomeu.....	48
„Îngere, să nu mai zbori!” / „Călugăre, să nu mai mori!”.....	84
Memorialul Bartolomeu Valeriu Anania.....	102

Partea a doua

„...Mărturie nu numai a unei lumi, ci și a unui suflet”.....	117
<i>In memoriam</i> ÎPS Arhiepiscop și Mitropolit Bartolomeu Anania.....	119
Trei factori care dau echilibru vieții.....	125
Grija pentru semeni.....	128
Să întingi în sare și să te uiți la soare!.....	131
Trisaghion la mormântul Mitropolitului Bartolomeu Valeriu Anania.....	133
Mitropolitul Bartolomeu Valeriu Anania – răscumpărător al vremii.....	135

Respect pentru oameni și cărți

„Vieții mele îi trebuie... o anume slujire a omului”	139
Inimă-n inima neamului	141
<i>Semper fidelis patriae</i>	149
Valeriu Anania și mișcarea studențească din 1946	155
„Să te superi când vrei tu, nu când vrea altul!”	191
„Între Dumnezeu și neamul meu”	195
Poziția Mitropolitului Bartolomeu în chestiunea Gojdu	214
94 de ani de la nașterea Mitropolitului Bartolomeu Valeriu Anania	217

Partea a patra

„Biserica își recheamă sub drapel pe bătrânul ei oștean”	219
Bartolomeu Valeriu Anania – mare teolog, om de litere și cărturar de anvergură	221
Mitropolitul Bartolomeu al Clujului în Împărăția aurorală	227
Consecințele Dictatului de la Viena pentru viața monahală transilvană	230
Mănăstirea „Mihai Vodă” de la Turda	247
„Starețul” Bartolomeu	253
Bibliografie	257

Partea a cincea

„Mă joc cu imaginile / Ca vremea cu paginile”	265

BARTOLOMEU VALERIU ANANIA. REPERE BIOGRAFICE

„A trăi pentru a-ți povesti viața”
Povestea vieții lui Valeriu Anania
spusă de el însuși

1. Întoarcerea la rădăcini

1921, 18 martie: Se naște Valeriu Anania, în localitatea Glăvile, județul Vâlcea, fiul lui Vasile și al Anei, născută Mărgăritărescu.

Figura mamei

„Mama n-avea decât două clase primare, deși ea m-a învățat să scriu și să citesc.”

(Mircea Petean, „Interviu cu Valeriu Anania”, *Steaua*, nr. 7-8, 2001, p. 98)

„Maică-mea nu știa povești închipuite, ci întâmplări adevărate, petrecute-n sat. Dumnezeu și Sfântul Petre veneau pe pământ pe piciorul Piscului Lat, fata moșului cea cuminte își făcuse bordeiul în Gorgotești, Statu-Palmă-Barbă-Cot se da de-a dura pe măgura de lângă Râpa-Naltă.”

(Valeriu Anania, *De dincolo de ape*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2000, p. 46)

„Maică-mea... era o bogată și duioasă vistiernică a folclorului oltenesc.” „Am avut o copilărie tristă, binecuvânta-

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

„tă cu lacrimile mamei.”

(Valeriu Anania, De vorbă cu Gheorghe Cunescu, *Din spumele mării*, Cluj-Napoca, Dacia, 1995, pp. 198, 197)

„De la tatăl meu, care era un om plin de înțelepciune, am învățat ca niciodată să nu iau nimic în tragic, iar de la mama mea, care era un tezaur de folclor, am învățat credința în Dumnezeu, teama și iubirea față de El, respectul față de propria mea demnitate, munca și respectul față de demnitatea altora. Mama mea ne spunea nouă, copiilor, cu precădere un proverb pe care-l moștenise și ea de la înaintașii ei: «Decât să întind în unt și să mă uit în pământ, mai bine să întind în sare și să mă uit la soare». Dacă m-ar întreba cineva «Ce-ai învățat de la mama dumitale?», i-aș răspunde: Asta am învățat: să mă uit la soare.”

(Valeriu Anania, *Cuvânt la ceas aniversar*)

Descoperirea vocației literare

„Aveam 10 ani și agentul extern care a scos la suprafață vocația mea literară a fost această carte poștală în versuri primită de la fratele meu.”

(Mircea Petean, „Interviu cu Valeriu Anania”, p. 98)

1927-1933: Urmează școala primară în comuna natală.

Rolul învățătorului Nae Bădiță

„Cred că prima întâlnire care m-a marcat a fost aceea cu învățătorul meu de la școala primară, pe care-l chema Nae Bădiță... Eram în clasa a III-a primară, deci aveam 10 ani, și ne-a vorbit despre lupta de la Călugăreni a lui Mihai Viteazul... A doua zi după acea lecție, păzeam vaca pe câmp și m-am pomenit că versific lecția de istorie, o pun în versuri...”

(ÎPS Bartolomeu Anania, „Gânduri de recunoștință”, în *Mitropolia Olteniei*, an LV, nr. 9-12, 2003, p. 98)

„În clasa a treia primară fiind, pe la vreo zece ani, am scris întâia mea poezie. Aveam parte de un învățător bun de tot, Nae Bădiță, care făcea foarte frumoase lecții de istorie.”

(De vorbă cu Gheorghe Cunescu, *Din spumele mării*, p. 197)

1933-1941: Este elev al Seminarului Central din București.

„În toamna anului 1933, la dorința mamei, am intrat la Seminarul Central din București, școală cu o foarte bună tradiție de cultură românească, pe care am absolvit-o în 1941. În cei opt ani de seminar, am avut norocul să învăț limba și literatura română nu numai din lecturi multiple, ci și de la câțiva dascăli dintre cei mai prestigioși: Petru Caraman, filolog eminent, curând ajuns profesor universitar la Iași și Sofia, Anton Holban, Eugen Ionescu, Victor Papacostea, Aurel Popa, N.S. Ionescu...”

(De vorbă cu Gheorghe Cunescu, *Din spumele mării*, pp. 197-198)

„Era în vara lui 1941. Absolvise Seminarul Central; destul de sărac, nu aveam nici o meserie, așteptam toamna, să intru la Facultatea de Teologie cu vreo bursă oarecare. Inspirat de un articol al lui Arghezi publicat în revista *Vremea*, mă angajasem chelner la restaurantul jupânului Manole Șerbănescu – un local de clasa a doua, pe strada Vasile Lascăr – și câștigam bani buni...”

(Valeriu Anania, *Memorii*, Iași, Editura Polirom, 2008, p. 9)

Întâlnirea cu profesorul și scriitorul Anton Holban

„Am intrat în clasa a doua, iar atunci l-am avut profesor de limba română pe scriitorul Anton Holban, care de fapt era profesor de franceză, dar pesemne că-i lipseau niște

ore din ceea ce se cheamă normă și preda limba română la clasa a II-a. A aflat că scriu versuri, mi le-a citit și m-a încurajat. Erau versuri de copil, firește...”

(Mircea Petean, „Interviu cu Valeriu Anania”, p. 99)

1935: Debutează poetic cu poezia *Pământ și cer*, publicată în revista *Ortodoxia*.

Începuturi literare

„În anii de seminar am scris și câteva piese de teatru, în versuri. [...] Pe la vreo 16 ani, am scris un scenariu radiofonic, *Jocul fulgilor*, prezentat la Radio București, în regia lui Atanasie Mitric. [...] Succesul net, clocotitor [...], m-a încurajat și am scris apoi o nouă piesă, *La furcărie*, jucată de amatori, prin bunăvoința lui Nicolae Iorga, pe scena Teatrului Ligii Culturale, astăzi Teatrul Bulandra. Piesa era inspirată direct din folclor, din viața satului oltenesc.”

(De vorbă cu Gheorghe Cunescu,

Din spumele mării, p. 198)

„Pe la vreo șaptesprezece-optsprezece ani, deci la o vârstă la care nu se poate spune că aș fi avut un program estetic – propriu sau adoptat – am scris un poem dramatic (care a și văzut lumina rampei) intitulat *Dochia*, numele fiicei legendare a lui Decebal...”

(De vorbă cu Ioan Pinteș, *Din spumele mării*, p. 208)

„Către anii ultimi ai Seminarului Central din București am avut un alt mentor, care era student la Teologie, cred că prin anii III-IV, se numea I. Bârlănescu-Begu, devenit mai târziu preot... Prin el, prin domnul Bârlănescu de atunci, am cunoscut pe Dostoievski, *Prințul Mișkin*, *Frații Karamazov* și, practic, toată opera lui analizată în profunzime...”

(„Gânduri de recunoștință”, p. 98)

1941: Întemeiază, cu un grup de prieteni, revista *Dacia Rediviva*, la care era redactor, secretar de redacție și administrator.

1942: Îl cunoaște pe Tudor Arghezi.

Tudor Arghezi

„Era în 1942. Aveam un prieten care făcea lecții de matematici cu Baruțu Arghezi. Scena s-a petrecut vara, sub pomii din grădină, la o masă mare, la capătul căreia Arghezi răsfoia revistele literare. Printre acestea, *Gândirea*. La un moment dat, Arghezi a scos un Hm!... L-a exclamat și a doua oară. Intrigat, amicul meu și-a aruncat ochii pe pagină și mi-a văzut numele în susul unei poezii [...], i-a spus lui Arghezi că mă cunoaște, că-i sunt chiar prieten, că sunt călugăr la mănăstirea Antim... – Se mai găesc și azi tineri poeți care se duc la mănăstire? – I-ar fi întrebat Tudor Arghezi... Amicul a venit a doua zi, într-un suflet, la mine și mi-a transmis invitația de a mă duce la Mărtișor; maestrul vroia să mă cunoască. M-am dus. Îi știam (și cum îi știam!) poeziile, trăiam sub vraja lui. Și poate că mai mult decât interesul literar, i-am câștigat inima. Vreme de douăzeci și cinci de ani.”

(De vorbă cu Gheorghe Cunescu,

Din spumele mării, p. 201)

„Arghezi m-a iubit așa cum eram, cu toate ale mele, chiar când a știut că nu-i merit dragostea. Mai tânăr decât el cu peste patruzeci de ani, dar tot atât de temperamental cum fusese și el la vârsta pe care o aveam eu, i-am deschis uneri răni, l-am provocat la explicații severe, l-am judecat cu brutalitate. El, însă, mi-a răspuns, întotdeauna, cu o gingășie care mă dezarma, restituindu-mă stării de umilință lăuntrică, așa cum îi stă bine unui ucenic și așa cum

o avea și el, la ceasul de singurătate al miezului nopții, când lucra sub aripa îngerului.”

(Valeriu Anania, *Rotonda plopilor aprinși*, Iași, Polirom, 2009, p. 25)

„Pe Arghezi și Voiculescu i-am iubit”

„Despre Arghezi și Voiculescu am scris cu iubire, fiindcă i-am iubit. Am motive să cred că și ei m-au iubit. Se știe că primul – Arghezi – era un om foarte dificil [...]. Șerban Cioculescu a observat că eu am fost singurul care a izbutit să păstreze, neștirbită, prietenia Meșterului din Mărțișor vreme de douăzeci și cinci de ani. Dacă e un merit, acesta e al lui, nu al meu. Eu m-am purtat mult mai rău cu el decât ar fi făcut-o el cu mine. Ca scriitor, de la Arghezi am învățat mult, foarte mult. Simțul limbii ca artă, bărbăția sau feminitatea cuvântului, ritmul frazei, vigoarea versului, tenacitatea în muncă, și chiar răbdarea întru așteptare. Am ucenicit la el vreme îndelungată. Necazul e acela că a ieșit o calfă proastă..., în orice caz, nu atât de bună pe cât bănuiesc că și-a dorit-o el. Cât despre Voiculescu, iubirea mea pentru acest om a fost întotdeauna împreună-tă cu venerație. Nu mi-aș permite nici o alăturare.”

(De vorbă cu Liviu Grăsoiu,
Din spumele mării, pp. 235-236)

„Autorul *Poemelor cu înger* mi s-a furișat în viață, ca și-n amintiri, cu acea discreție cu care, probabil, s-a strecurat printre semeni de-a lungul unui veac de om. Sunt ani de când îmi solicit memoria și încă nu-mi pot oferi icoana clipei în care l-am cunoscut... [...] V. Voiculescu îmi devenise prieten fără să știu cum și când, ca într-o copilărie de țară. Incertitudinea acestui început e una din mândriile mele de taină.”

(*Rotonda plopilor aprinși*, p. 196)

2. Perioada interbelică. Valeriu Anania și mișcarea legionară

A te afla la locul nepotrivit, în momentul nepotrivit

„Cred că era pe la sfârșitul lui iulie sau începutul lui august când mă întorceam de la Cernica și mergeam pe șoseaua Ștefan cel Mare, cu gândul de a-i face o vizită tatălui meu, care lucra de mulți ani la Societatea Tramvaielor și locuia într'o chiliașă, la demisol, pe șoseaua Bonaparte. Atunci m'am întâlnit cu un convoi funerar ce se îndrepta spre cimitirul Pătrușel. Dintr'o privire, mi-am dat seama că era vorba de o înmormântare «politică».

Aflasem că, mai înainte cu câteva zile, fusese asasinat Horia Codreanu, ultimul copil în viață al bătrânului Ion Zelea Codreanu și frate al faimosului Corneliu Codreanu, Căpitanul, fondator al Gărzii de Fier, idolul tineretului naționalist al României, asasinat și el în 1938. [...] Din șoaptele prietenilor mai aflasem că trupul defunctului, îmbrăcat în cămașă verde, fusese depus în biserica Sf. Ilie-Gorgani – locaș devenit tradițional pentru găzduirea serviciilor funebre ale Gărzii de Fier [...]. Cred că eram și, oarecum, prudent; fratele meu se afla de câteva luni în pușcărie, cu o condamnare de opt ani pentru «instigare la omor» în timpul rebeliunii legionare din ianuarie [...]. Cu toate acestea, întâlnirea mea cu acel cortegiu funerar avea să fie începutul unui lung șir de întâmplări și suferințe, într'un secol al statului polițist, când o simplă fișă de cazier îți pune pe frunte un stigmat de care nu vei putea să scapi toată viața.”

(*Memorii*, pp. 9-10)